

Justitieutskottets betänkande

1979/80:9

med anledning av motion om hanteringen av beslagtagna narkotika samt ett i propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. framlagt förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)

Motionen

I motionen 1978/79:1178 av Sune Johansson m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om beslagtagna narkotika.

I motionen anförs att regler saknas om hur polisen skall hantera beslagtagna narkotika och att fall därför förekommit då enskilda befattningshavare inom polisen förstört beslagtagna narkotika genom att bränna den i värmeanläggningen i egen bostad eller dröjt ca ett år efter beslaget med att verkställa uppdrag om förbränning. Regler måste enligt motionärernas mening utfärdas om hur beslagtagna narkotika skall hanteras och dessa regler bör utformas så att de garanterar att narkotikan förstörs; ansvaret härför bör överlämnas till annan än enskild befattningshavare inom polisen. Enligt motionärernas mening bör regeringen ta initiativ till överläggning med rikspolisstyrelsen och andra myndigheter som har ansvaret för kampen mot narkotika och verka för att det utformas rigorösa regler om handhavandet av beslagtagna narkotika.

Propositionen

I propositionen 1978/79:111, bilaga 4 (socialdepartementet), föreslås att riksdagen skall anta följande

Förslag till

Lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)

Härigenom föreskrivs att 7 § narkotikastrafflagen (1968:64) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Angående beslag av egendom, som kan antagas vara förverkad enligt 6 §, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken med följande avvikelser.

Bestämmelsen att åtal skall väckas inom viss tid gäller ej i annat fall än då

Nuvarande lydelse

rätten utsatt sådan tid.

Bestämmelserna i 2 § 1 och 3 samt 3 § lagen den 9 maj 1958 (nr 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. skall äga motsvarande tillämpning då beslag skett av narkotika, injektionsspruta eller kanyl. *Narkotika som tagits i beslag får dock ej förstöras innan socialstyrelsen underrättats och bestämt hur det skall förfaras därmed.*

Föreslagen lydelse

Bestämmelserna i 2 § 1 och 3 samt 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. skall äga motsvarande tillämpning då beslag skett av narkotika, injektionsspruta eller kanyl. *Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om förfarandet med narkotika som tagits i beslag.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Lagförslaget ingår som ett led i de förenklingar m. m. som redovisas i propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati.

Till stöd för förslaget anför departementschefen (statsrådet Gabriel Romanus) följande:

Enligt 7 § tredje stycket narkotikastrafflagen (1968:64) får beslagtagen narkotika inte förstöras innan socialstyrelsen har underrättats och bestämt hur det skall förfaras med narkotikan. Bakgrunden till bestämmelsen är dels att socialstyrelsen i viss utsträckning skall tillhandahålla FN:s narkotikalaboratorium prov på beslagtagen narkotika, dels att det är lämpligt att åklagar-, polis- och tullmyndigheterna rådgör med socialstyrelsen om det bästa sättet att förstöra narkotika. Vidare behöver styrelsen kunna disponera över viss mängd narkotika för utbildnings- och forskningsändamål.

Det är emellertid sällan socialstyrelsen har anledning att disponera över beslagtagen narkotika. Vidare har antalet beslag av mycket små mängder, främst cannabisharts, ökat under senare år. Detta har medfört en motsvarande ökning i antalet skrivelser till och från socialstyrelsen om förstörande av narkotika. För såväl styrelsen som åklagar-, polis- och tullmyndigheterna medför det nuvarande förfarandet onödigt arbete. Resultatet av socialstyrelsens prövning blir i nästan samtliga fall att varan skall förstöras. Under år 1977 behandlades i socialstyrelsen 291 ärenden angående beslagtagen narkotika.

Socialstyrelsen har i skrivelse föreslagit att 7 § tredje stycket narkotikastrafflagen ändras så att bestämmelsen om skyldighet att inhämta styrelsens yttrande ersätts med ett bemyndigande för socialstyrelsen att meddela närmare föreskrifter om förfarandet med beslagtagen narkotika.

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av riksåklagaren, rikspolisstyrelsen och generaltullstyrelsen. Rikspolisstyrelsen har inhämtat yttrande från statens kriminaltekniska laboratorium. Remissinstanserna tillstyrker socialstyrelsens förslag.

Även jag anser att socialstyrelsens förslag bör genomföras. Det leder till förenklade rutiner som besparar polis-, åklagar- och tullmyndigheter samt socialstyrelsen ett omfattande administrativt arbete. Ändringen bör ske på det sättet att nuvarande bestämmelse om att yttrande i det enskilda fallet skall

inhämtas från socialstyrelsen ersätts med en bestämmelse om att närmare föreskrifter om förfarandet med beslagtagen narkotika meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Regeringen bör därefter genom förordning överlämna åt socialstyrelsen att besluta sådana föreskrifter. Styrelsen kan i sådana föreskrifter bestämma vilka typer av narkotika och vilka mängder som kan förstöras utan att styrelsen kopplas in. Föreskrifterna torde från tid till annan behöva anpassas med hänsyn till bl. a. antalet och storleken av beslagen, anspråken från FN:s narkotikalaboratorium och utbildningens och forskningens behov.

Det är naturligt att styrelsen skall samråda med övriga berörda myndigheter innan föreskrifter meddelas.

Den föreslagna förenklingen kräver ändring i narkotikastrafflagen (1968:64).

Gällande bestämmelser m. m.

Beslag är ett straffprocessuellt tvångsmedel som kan användas för att säkra undersökningsledarens eller rättens tillgång till föremål som är av betydelse för en brottsutredning. Det kan också användas för att göra det möjligt att verkställa ett framtida beslut om förverkande eller säkerställa den rätte ägarens rätt till egendom som avhänts honom genom brott.

Allmänna bestämmelser om beslag ges i *rättegångsbalken* (RB). I 27 kap. 1 § RB föreskrivs sålunda att föremål, som skäligen kan antas äga betydelse för utredning om brott eller vara genom brott någon avhänt eller på grund av brott förverkat, får tas i beslag. Med föremål menas även bl. a. narkotika. Beslut om beslag kan enligt 4 § fattas av polisman, undersökningsledare eller åklagare. Om beslag verkställs av annan än undersökningsledaren eller åklagaren och om denne inte har beslutat beslaget, skall anmälan skyndsamt göras till honom. Åklagaren skall omedelbart pröva om beslaget skall bestå.

I 27 kap. 10 § RB föreskrivs att föremål, som tagits i beslag, skall väl vårdas och att noggrann tillsyn skall hållas över det som beslagtagits, så att det inte förbyts eller förändras eller annat missbruk sker därmed.

Över beslag skall enligt 13 kap. 13 § RB föras protokoll, i vilket ändamålet med beslaget och vad som förekommit vid det noga skall anges och i vilket beslaget föremål noga skall beskrivas.

Allmänna bestämmelser om förverkande av egendom på grund av brott ges i 36 kap. *brottsbalken*. Om förverkande av narkotika stadgas i *narkotikastrafflagen*. I 6 § denna lag föreskrivs sålunda att narkotika som varit föremål för brott enligt lagen skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart obilligt. I 7 § föreskrivs angående beslag av egendom, som kan antas vara förverkad enligt 6 §, att RB:s bestämmelser gäller med bl. a. den avvikelser att bestämmelserna i 2 § 1 och 3 samt 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. skall äga motsvarande tillämpning på beslag av narkotika, injektionsspruta eller kanyl. Narkotika som tagits i beslag får dock enligt 7 § tredje stycket narkotikastrafflagen inte förstöras innan socialstyrel-

sen underrättats och bestämt hur det skall förfaras med det beslagtagna. Dessutom föreskrivs i 3 § tredje stycket narkotikaförordningen att med egendom som tagits i beslag eller som tillfallit kronan skall förfaras på sätt socialstyrelsen bestämmer.

Beträffande förverkad egendom gäller enligt *lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m. m.* bl. a. att egendom som tillfallit staten på grund av förverkande och som kan befaras komma till brottslig användning eller eljest är olämplig för försäljning skall oskadliggöras (1 och 5 §§). Vidare anges, i 11 §, att rikspolisstyrelsen skall lämna närmare föreskrifter om polismyndighets förfarande med egendom som avses i lagen.

I 2 § i den nämnda *lagen om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.* föreskrivs bl. a. att vad i allmänhet är stadgat om beslag i brottmål skall äga motsvarande tillämpning angående beslag av alkoholhaltiga drycker m. m., dock att bl. a. beslagtagen egendom må bevisligen förstöras om dess värde är ringa eller egendomens förstörande eljest måste anses försvarligt. Enligt 3 § skall egendom som förklarats förverkad enligt lagen – i den mån så ej skett förut – bevisligen förstöras eller försäljas efter vad i 2 § är stadgat om beslagtagen egendom.

Med stöd av 11 § i *lagen om förfarande med förverkad egendom och hittegods m. m.* har rikspolisstyrelsen den 1 juli 1975 meddelat utförliga föreskrifter angående förfarandet med egendom som tagits i beslag, förverkats eller tagits i förvar. Av föreskrifterna framgår bl. a. (avsnitt 2.5.1, 5 st.) att polisstyrelse skall genom tjänsteföreskrift utse tjänsteman som skall ansvara för beslagsliggaren och förfarandet med egendom som tagits i beslag. Ansvaret för att beslagtagen egendom förvaras på betryggande sätt åvilar den som faktiskt har hand om egendomen eller disponerar över denna. Det föreskrivs även (avsnitt 2.6.3, 3 st.) att polisstyrelse skall förordna särskild tjänsteman att med oregelbundna intervaller, minst två gånger per år, granska beslagsliggare, verifikationer och godsförvaring. Över granskning skall upprättas protokoll, som skall förvaras på polisstyrelsens kansli. I föreskrifterna anges vidare bl. a. (avsnitt 5) att polisstyrelse skall, om det med hänsyn till lokala förhållanden föreligger behov av kompletterande föreskrifter, utfärda sådana i form av lokala tjänsteföreskrifter.

I *lagen (1960:418) om straff för varusmuggling* föreskrivs i 9 § att gods, som varit föremål för varusmuggling eller försök därtill, skall tillika med emballage och kärl, vari godset förvaras, förklaras förverkat till kronan; finns egendomen ej i behåll, skall i stället värdet förklaras förverkat. Är påföljd som nu sagts uppenbart obillig, må den helt eller delvis efterges.

I 15 § föreskrivs att egendom som kan antas vara förverkad enligt lagen få tas i beslag. Beslagtagen egendom skall enligt 17 §, om ej annat föreskrivs i särskild författning eller åklagaren bestämmer annat, omhändertas och förvaras av tullverket.

Om förfarandet med egendom som förverkats enligt varusmuggningslagen föreskrivs i 22 § bl. a. att, när det slutligen avgjorts att beslagtagen egendom skall vara förverkad, egendomens skall säljas genom tullverkets försorg eller i den ordning som i allmänhet gäller för försäljning av förverkad lös egendom. Detta gäller dock inte om annat föreskrivits i särskild författning.

Remissyttranden över motionen

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen och generaltullstyrelsen.

Riksåklagaren och rikspolisstyrelsen avstyrker bifall till motionen. Socialstyrelsen och generaltullstyrelsen tar ej ställning till motionsförslaget.

Riksåklagaren (RÅ) uttalar under hänvisning till gällande bestämmelser och förslaget i propositionen 1978/79:111 att det inte synes vara erforderligt att ytterligare bestämmelser om polisens hantering av beslagtagen eller förverkad narkotika införs i lag eller förordning. I den mån det inte finns fasta rutiner för förvaring och förstöring av narkotika är det enligt RÅ önskvärt att sådana tillskapas. RÅ tillägger att han inte har någon erinran mot att rikspolisstyrelsen utfärdar de föreskrifter man anser vara motiverade angående sådan hantering.

Rikspolisstyrelsen upplyser i anslutning till en redogörelse för gällande bestämmelser att förverkad narkotika alltid förstörs såvida inte socialstyrelsen beslutat annat samt att förstöringen sker genom bränning. Under hänvisning till redogörelsen anser styrelsen att nuvarande bestämmelser rörande hantering av beslagtagen egendom täcker behovet.

Socialstyrelsen instämmer i motionens syfte att beslagtagen narkotika skall hanteras på betryggande sätt samt anför vidare:

Bortsett från rutinerna i samband med förstöring av beslagtagen narkotika, vilka efter hemställan av socialstyrelsen nu föreslås ändrade (prop. 1978/79:111), har socialstyrelsen inte någon kontakt med hanteringen av narkotika hos polis- och åklagarmyndigheterna eller med reglerna härför. Det undantrar sig därför socialstyrelsens bedömande om de av motionärerna påtalade händelserna beror på bristfälliga regler för hanteringen eller på brister i tillämpningen i gällande regler.

Generaltullstyrelsen erinrar om att styrelsen tagit initiativ till den lagändring som föreslås i prop. 1978/79:111 samt uppger att följande rutiner gäller hos tullverket för hanteringen av beslagtagen narkotika.

Avser beslagtagen narkotika sådant smugglingsbrott som det enligt överenskommelse mellan riksåklagaren, rikspolisstyrelsen och generaltullstyrelsen ankommer på polisen att utreda, överlämnas narkotikan till polisen samtidigt med uppgifter om det uppdagade brottet.

Skall brottsutredningen fullföljas av tullverkets personal förvaras narkotikan i säkerhetsskåp av godkänd typ i avvaktan på destruktionsbeslut. Förstöringen, vilken vanligtvis sker genom bränning i kommunal avfallsför-

bränningsanläggning med slutna ugnar, övervakas av två tulltjänstemän. Över förstöringen upprättas skriftligt bevis. I beviset anges för varje varupost varans namn, vikt eller annan mängd och tullmålsjournalnummer samt datum och plats för förrättningen och de närvarandes namn och tjänstetitel.

Utskottet

I detta betänkande behandlar utskottet en motion om hanteringen av beslagtagna narkotika samt ett i propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. framlagt förslag till ändring i narkotikastrafflagen.

I motionen anförs att regler bör utfärdas om hur beslagtagna narkotika skall hanteras hos polismyndigheterna; regeringen bör överlägga med rikspolisstyrelsen och andra ansvariga myndigheter för att utforma regler om handhavandet av narkotika som tagits i beslag.

Enligt gällande bestämmelser skall narkotika som varit föremål för brott enligt narkotikastrafflagen förklaras förverkad, om det inte är uppenbart obilligt. Narkotika, som förklarats förverkad, skall bevisligen förstöras eller försäljas. Narkotika som kan antas bli förverkad får tas i beslag enligt beslut av polisman, förundersökningsledare eller åklagare. Om den beslagtagna narkotikans värde är ringa eller dess förstörande eljest måste anses försvarligt får den förstöras innan beslut om förverkande föreligger. Narkotika, som tagits i beslag, får dock inte förstöras innan socialstyrelsen underrättats och bestämt hur det skall förfaras med den. (Se 6 och 7 §§ narkotikastrafflagen och lagen om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.)

Enligt lagen om förfarandet med förverkad egendom och hittegods m. m. gäller att egendom som tillfallit staten på grund av förverkande och som kan befaras komma till brottslig användning eller eljest är olämplig för försäljning skall oskadliggöras. Enligt lagen skall rikspolisstyrelsen lämna närmare föreskrifter om polismyndighets förfarande med egendom som avses i lagen.

Med stöd av den sistnämnda lagen har rikspolisstyrelsen år 1975 meddelat utförliga föreskrifter angående förfarandet med egendom som tagits i beslag, förverkats eller tagits i förvar. Föreskrifterna rör ansvaret för förande av beslagsgillare och förfarandet med beslagtagna egendom samt granskning av beslagsgillare, verifikationer och godsförvaring. Polisstyrelserna får utfärda kompletterande föreskrifter i form av lokala tjänsteföreskrifter.

Lagförslaget i propositionen innebär att yttrande från socialstyrelsen ej längre skall behöva inhämtas innan polismyndighet låter förstöra beslagtagna narkotika. Enligt förslaget bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om förfarandet med narkotika som tagits i beslag.

Utskottet har ingen erinran mot det i propositionen framlagda förslaget.

Lagens ikraftträdande bör dock bestämmas till den 1 april 1980.

Bland de remissinstanser som yttrat sig över motionen avstyrker riksåklagaren och rikspolisstyrelsen motionsförslaget, medan socialstyrelsen och generaltullstyrelsen inte tar ställning till det. Riksåklagaren har ingen erinran mot att rikspolisstyrelsen utfärdar de ytterligare föreskrifter som kan anses motiverade, medan rikspolisstyrelsen för sin del anser att nuvarande bestämmelser täcker behovet.

Enligt vad utskottet inhämtat sker förstöring av narkotika som beslagtogs av polismyndighet vanligtvis genom bränning i kommunal avfallsförbränningsanläggning. Bränningen sker under kontroll av flera polismän, och skriftligt protokoll upprättas som bevis över förbränningen. Ett motsvarande förfarande tillämpas beträffande narkotika som beslagtogs i samband med brottsutredning som fullföljs av tullverkets personal.

Även om missförhållanden rörande hanteringen av beslagtagna narkotika i något fall uppdagats under senare tid finns det enligt utskottets mening ej anledning anta annat än att gällande föreskrifter och rutiner, om de följs, utgör tillräckliga garantier för att beslagtagna narkotika ej skall komma i orätta händer. Utskottet utgår från att rikspolisstyrelsen och de lokala polisstyrelserna med uppmärksamhet följer utvecklingen inom området och vid behov ingriper med ytterligare föreskrifter eller andra åtgärder samt att – i linje med motionärernas önskemål – samråd härvid sker med andra myndigheter som har ansvar för kampen mot narkotikabrottsligheten. Någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen 1178 är enligt utskottets mening inte erforderlig. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen antar det i propositionen 1978/79:111 framlagda förslaget till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64) med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 1 april 1980,
2. att riksdagen avslår motionen 1978/79:1178.

Stockholm den 27 november 1979

På justitieutskottets vägnar

BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Bonnie Bernström (fp), Stina Eliasson (c) och Maja Bäckström (s).

